

SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU

KANUN NUMARASI

: 5510

KABUL TARİHİ

: 31/5/2006

YAYIMLANDIĞI RESMÎ GAZETE

: TARİH: 16/6/2006 SAYI: 26200

YAYIMLANDIĞI DÜSTUR

: TERTİP: 5 CİLT: 45

AKADEMİK

MADDE 50

DOÇ. DR. ŞÜKRIYE ESRA BASKAN

İSTEĞE BAĞLI SİGORTA VE ŞARTLARI

MADDE 50- İsteğe bağlı sigorta; kişilerin isteğe bağlı olarak prim ödemek suretiyle uzun vadeli sigorta kollarına ve genel sağlık sigortasına tâbi olmalarını sağlayan sigortadır.

(Değişik ikinci fıkra: 17/4/2008-5754/30 md.) İsteğe bağlı sigortalı olabilmek için Türkiye’de ikamet edenler ile Türkiye’de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki Türk vatandaşlarından;

- a) Bu Kanuna tâbi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmamak veya sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde 30 günden az çalışmak ya da tam gün çalışmamak,
  - b) Kendi sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmamış olmak,
  - c) 18 yaşını doldurmuş bulunmak,
  - d) İsteğe bağlı sigorta talep dilekçesiyle Kuruma başvuruda bulunmak,
- şartları aranır.

İLGİLİ MEVZUAT: Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği¹, İsteğe Bağlı Sigorta İşlemleri Hakkında Tebliğ², 2016/11 Sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Genelgesi

¹ RG 1.7.2010, 27628

² RG 28.09.2008/27011.

KAYNAKÇA

- Akın, L., (2006), "Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun Tasarısının Kişiler Açısından Kapsamında Yeni Gelişmeler", *Çalışma ve Toplum*, S. 2006/1, s. 26 vd., İstanbul.
- Ayhan, A., (1999), "1479 sayılı Bağ-Kur Kanununa Göre İsteğe Bağlı Sigortalılık Meselesi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 3, s. 161-166.
- Balcı, M., (2009), "5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Döneminde İsteğe Bağlı Sigortalılık Uygulaması Hakkında İnceleme", *Sicil İş Hukuku Dergisi*, S. Haziran 2009, s. 249 vd., İstanbul.
- Baskan, Ş. E., (2018), "İsteğe Bağlı Sigortalılık", *Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, C. 15, S. 57, s. 127-154, İstanbul.
- Belverenli, D., (2016), *5510 sayılı Kanun Kapsamında İsteğe Bağlı Sigortalılık*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Bostancı, Y., (2004) *Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigortalılık*, Kazancı Yayınevi, İstanbul.
- Caniklioğlu, N., (2016), "Atipik İstihdam Biçimi ile Çalışanların – Özellikle Kısmi Süreli Çalışanların – Sosyal Güvenliği", *Prof.Dr. Turhan Esener'e Armağan, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, C. 1, s. 43 vd., İstanbul.
- Centel, T., (1993), "Bağımlı Çalışanların İsteğe Bağlı Sigortaya Devam Etmeleri", *İş Hukuku Dergisi*, s. 32 vd., İstanbul.
- Civan, O. E., (2022), "Türk Sosyal Sigortalar Hukukunda Sigortalılık Hallerinin Çakışması", *Sosyal Sigortalar Hukuku İncelemeleri- I*, s. 175 vd., Ankara.
- Ertürk, Ş., (2018), "Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri", *Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2016*, s. 745 vd., İstanbul.
- Güzel, A.; Ocak, S.; (2004), "506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nda 4958 sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklikler", *Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, Y. 2004, S. 1, s. 121 vd., İstanbul.
- Ocak, S., (2008), "Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İmzalanmamış Ülkelere Götü-rülen İşçilerin Sosyal Güvenliği", *Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, Y. 2008, S. 19, s. 1067 vd., İstanbul.
- Okur, A. R.; Güzel, A.; Caniklioğlu, N.; (2021), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Savaş Kutsal, B., (2016), *Türk Sosyal Sigortalar Hukukunun Temel İlkeleri*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Sözer, A. N., (2023) *İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Sözer, A. N., (2024) *Türk Genel Sağlık Sigortası*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Sümer, H. H., (2023), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Şakar, M., (2021), *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul.

Tuncay, C.; Ekmekçi, Ö.; Gülver, E., (2023), *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, Beta Yayınevi, İstanbul.

Uşan, F., (2009), *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

ANLATIM PLANI

I. İsteğe Bağlı Sigorta Kavramı

II. Mülga Mevzuat ve Geçiş Hükümleri

A) Mülga Mevzuat

B) Geçiş Hükümleri

1. 5510 sayılı Kanun Öncesinde Başlatılan ve Devam Etmekte Olan İsteğe Bağlı Sigortalılığın Yeni Bir Talep Aranmaksızın Devam Etmesi

2. İkamet Koşulunu Taşımayanların Durumu

3. 1080 Gün Prim Koşulunu Taşımayanların Durumu

4. İsteğe Bağlı Sigortalılık Sürelerinin Değerlendirilmesi

III. İsteğe Bağlı Sigortalılık Koşulları

A) İkamet Koşulu

1. Kural: Türkiye’de İkamet Etmek

2. Türkiye’de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki Türk vatandaşları

3. İstisnalar

a) İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri ile İsteğe Bağlı Sigortalılık Hakkı Tanınanlar

b) Yurt Dışındaki Türk İşçileri

B) Zorunlu Sigortalılığın Bulunmaması Koşulu

1. Kural

2. İstisnalar

a) Kısmi Süreli Çalışanlar

b) Yurt Dışındaki Türk İşçileri

c) Diğer

C) Aylık bağlanmamış olması koşulu

D) 18 yaşını doldurmuş olma koşulu

E) Talep koşulu

AÇIKLAMALAR

5510 sayılı Kanun'un 50. maddesi ile isteğe bağlı sigorta tanımı yapılmış ve isteğe bağlı sigortalı olma koşulları düzenlenmiştir.

I. İsteğe Bağlı Sigorta Kavramı

Sosyal güvenlik hakkı Anayasa'nın 60. maddesinde yer alan "*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir*" hükmü gereği herkesin sahip olması gereken temel bir insan hakkıdır³. Sosyal risklerle karşılaşan ve bu nedenle gelirinde azalma, aynı zamanda çoğu kez sağlık ihtiyaçları nedeniyle giderlerinde artış meydana gelen kişilerin sosyal güvenlik şemsiyesi altında korunması, bu kapsamda kendisine devletçe gelir ve sağlık yardımlarının yapılması sosyal devlet ilkesinin bir gereğidir. Bu bağlamda yine Anayasa'nın 60. maddesinde "*Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar*" düzenlemesine yer verilerek devlete sosyal güvenliğin sağlanması konusunda yükümlülük getirilmiştir. Devlet söz konusu yükümlülüğü yerine getirmek amacıyla kabul ettiği yasal düzenlemeler ile iş kazası meslek hastalığı, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından oluşan kısa ve uzun vadeli sigorta kolları, genel sağlık sigortası, işsizlik sigortası gibi sigorta türlerini düzenlemiştir.

Sosyal sigortalara hâkim olan en önemli ilkelerden biri zorunlu sigortalılık ilkesidir. Söz konusu ilke 5510 sayılı Kanun'un 92. maddesinin ikinci fıkrasında "*Kısa ve uzun vadeli sigorta kapsamındaki kişilerin sigortalı ve genel sağlık sigortalısı olması, genel sağlık sigortası kapsamındaki kişilerin ise genel sağlık sigortalısı olması zorunludur. Bu Kanunda yer alan sigorta hak ve yükümlülüklerini ortadan kaldırmak, azaltmak, vazgeçmek veya başkasına devretmek için sözleşmelere konulan hükümler geçersizdir*" şeklinde düzenlenmiştir.

Ancak belirtmek gerekir ki, zorunlu sigortalılık sistemi devletin mali olanaklarıyla (AY md. 65) sınırlı olarak "*herkesi*" kapsama almamaktadır. Gerçekten 5510 sayılı Kanunun 4. maddesinde tüm sigorta kollarından yararlanan sigortalılar, 5. maddesinde belirli sigorta kollarından yararlanan kısmi sigortalılar sayılmıştır. Kanunun 6. maddesinde ise sigortalı olmayacak kişilere yer verilmiştir. Söz konusu düzenlemeler değerlendirildiğinde kısa ve uzun vadeli sigortalılar bakımından zorunlu sigortalı sayılmanın çalışma olgusunun varlığına bağlandığı görülmektedir. Buna karşılık çeşitli nedenlerle zorunlu sigortaya tabi olmayı gerektirecek bir çalışması bulunmayanlar veya çalışması sona erenler sosyal güvenlik koruması dışında kalmaktadır. Bir yandan söz konusu kişilerin mağduriyetlerinin önlenmesi, bir yandan sosyal güvenlik korumasının kapsamının genişletilmesi ve prim tahsilatı suretiyle sosyal güvenliğin finansman kaynaklarının arttırılması amacıyla isteğe bağlı sigortalılık kurumu kabul edilmiştir⁴.

³ Tuncay ve diğ., 2023: 99.

⁴ Savaş Kutsal, 2016, 51. Arıcı, 2019:530. Uşan, 2009: 117.

İsteğe bağlı sigortalılık, zorunlu sigortalılık kapsamında olmayan kişilere belli koşullar altında sosyal sigorta ilişkisini devam ettirme olanağı sağlayan bir yol olup⁵, genel olarak zorunlu sigortalı olmaya dayanak teşkil edecek bir çalışması bulunmayan veya bu tür bir çalışmanın uzun vadeli sigorta kolları yardımlarına hak kazanma koşulları tamamlanmaksızın sona eren sigortalıların kendi primlerini ödemek suretiyle sisteme dahil olmalarına olanak tanıyan ve böylelikle mağduriyetleri gideren bir sistem olarak tanımlanabilir⁶. 5510 sayılı Kanununun 50. maddesinde de isteğe bağlı sigorta, “*kişilerin isteğe bağlı olarak prim ödemek suretiyle uzun vadeli sigorta kollarına ve genel sağlık sigortasına tâbi olmalarını sağlayan sigortadır*” şeklinde tanımlanmıştır.

İsteğe bağlı sigorta bir anlamda sosyal sigortalarda zorunluluk ilkesinin bir istisnası olarak görülür⁷. Ancak söz konusu istisna sadece sosyal sigorta sistemine giriş koşul ve usulü açısından geçerlidir. Bir diğer ifadeyle isteğe bağlı sigortalılığı zorunlu sigortalılıktan ayıran unsur, çalışma olgusu olmamasına rağmen sosyal sigorta sistemine dahil olmaya olanak tanınması ve bunun kişinin talebi üzerine gerçekleşmesidir. Buna karşılık isteğe bağlı sigortalılığın koşulları, güvence altına alınacak sosyal riskler, ödenecek primler vb. konularda isteğe bağlılık, ihtiyarılık söz konusu değildir. Bu nedendir ki, sosyal sigorta ilişkisinin isteğe bağlı olarak kurulmasının kamu hukuku niteliğini ortadan kaldırmayacağı⁸, zira isteğe bağlı olarak kurulsada dahi, söz konusu ilişkinin kurulması şartları, içeriği, sona ermesi ve hükümlerinin kanun ile düzenlenmesi, ayrıca şartlara uygun olarak yapılan bir isteğe bağlı sigorta talebinin Kurum tarafından reddedilmesinin söz konusu olmamasının ilişkinin kamu hukuku niteliğini ortaya koyacağı isabetli bir şekilde ifade edilmiştir⁹. Yargıtay da isteğe bağlı sigortalılık ilişkisine girmek konusunda herhangi bir zorunluluk olmamasına rağmen, Kurum’un istemi reddetme hakkının bulunmaması ve kurulan ilişkinin Kurumla sigortalı arasında bir kamu hukuku ilişkisi yaratmasının bu ilişkinin özel hukuk ilişkisi sayılmasına engel oluşturduğunu ifade etmektedir¹⁰.

II. Mülga Mevzuat ve Geçiş Hükümleri

A) Mülga Mevzuat

İsteğe bağlı sigortalılık 5510 sayılı Kanun öncesinde ilk olarak 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu olmak üzere çeşitli yasal düzenlemelerde yer almıştır. Bağımlı çalışanlar bakımından 5510 sayılı Kanun öncesi son düzenleme ise 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’nun 85. maddesidir. Düzenlemenin

⁵ Güzel ve diğ., 2021: 191. Tuncay ve diğ., 2023: 344. Bostancı, 2004: 51. Baskan, 2018:127. Şakar, 2021: 217. Sözer, 2023: 16. Arıcı, 2019:530.

⁶ Belverenli, 2016 : 71.

⁷ Belverenli, 2016 : 71.

⁸ Tuncay ve diğ., 2023: 344. Baskan, 2018:131.

⁹ Bostancı, 2004: 53 vd. Tuncay ve diğ., 2023: 346.

¹⁰ Y10HD 03.07.2014 E.11728, K. 16511.

son haline göre¹¹ malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına isteğe bağlı devam edebilmek için en az 1080 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak gerekir. Ancak söz konusu koşul sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerin yurt dışındaki iş yerlerinde çalışmak üzere giden Türk işçileri için aranmaz. İsteğe bağlı sigortalı olabilmek için 506 sayılı Kanunda ayrıca herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna zorunlu ya da isteğe bağlı sigortalı olmamak ve buralardan kendi sigortalılığundan dolayı aylık bağlanmamış olmak, isteğe bağlı olarak her ay kesintisiz otuz gün üzerinden malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemek ve isteğe bağlı sigorta talep dilekçesiyle Kuruma müracaatta bulunmak koşulları aranmıştır.

506 sayılı Kanuna göre, gerekli koşullara uygun olarak isteğe bağlı sigortalılık müracaatın Kurumca alındığı tarihi takip eden aybaşından itibaren başlatılmıştır. Ancak, isteğe bağlı sigortanın başladığı tarihte, sosyal güvenlik kuruluşları ile ilgileri kesilmediği tespit edilenlerin isteğe bağlı sigortalılıklarının başladığı tarih itibarıyla iptal edileceği ve ödedikleri primlerin faiz uygulanmaksızın ilgililere iade edileceği hükme bağlanmıştır.

506 sayılı Kanun kapsamında isteğe bağlı sigortaya devam etmek isteyenlerin ödeyecekleri sigorta primi prime esas kazanç alt sınırı ile üst sınırı arasında olmak şartıyla kendilerince belirlenecek tutar üzerinden %25 oranında tespit edilmiştir. Kanuna göre ayrıca isteğe bağlı sigorta primlerinin, en geç ait olduğu ayı takip eden ayın sonuna kadar ödenmesi zorunlu olup, ait olduğu ayı takip eden ayın sonuna kadar ödenmeyen primler için, bu tarihten başlanarak 80 inci madde hükmüne göre gecikme zammı uygulanacağı kabul edilmiştir.

İsteğe bağlı sigortalılığın sona ermesi konusunda ise 506 sayılı Kanunda “sosyal güvenlik kuruluşlarına tâbi olarak çalışmaya başlayanların, çalışmaya başladıkları günden, isteğe bağlı sigortalılığını sona erdirmeye talebinde bulunanların, buna ait dilekçelerinin Kurumca alındığı tarihten önceki primi ödemiş son ayın bitiminden, isteğe bağlı sigorta primini art arda üç ay ödemeyenlerin primi ödemiş son ayın bitiminden, tahsis talebinde bulunanların, aylığa hak kazanmış veya toptan ödeme yapılmış olmak koşulu ile tahsis talep tarihinden, ölen sigortalının ölüm tarihinden, itibaren sona erer” düzenlemesine yer verilmiştir.

Bağımsız çalışanlar bakımından ise isteğe bağlı sigortalılığa ilişkin düzenlemeler 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu’nun 79. maddesinde¹² hükme bağlanmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre “Bu Kanunun 24’üncü maddesinin (I) numaralı bendi kapsamına girmeyenlerden, aynı maddenin (II) numaralı bendinin (a) ve (c) alt bentlerinde sayılanlar dışında kalanlar, ev kadınları ve Türkiye’de ikamet eden yabancı uyruklular talepleri halinde isteğe bağlı sigortalı olabilirler.

¹¹ 506 sayılı Kanun kapsamında isteğe bağlı sigortalılığa ilişkin düzenlemelerle ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Güzel-Ocak, 2004: 121 vd.

¹² Ayrıntılı olarak bkz. Ayhan, 1999: 161 vd.

İsteğe bağlı sigortalı olanların basamak seçme ve yükseltmelerinde bu Kanun hükümleri uygulanır.

İsteğe bağlı sigortalılık, sigortalılık tescil talebinin Kuruma intikal ettiği tarih itibariyle başlar ve terk talebinin Kuruma intikal ettiği tarihte veya diğer sosyal güvenlik kanunlarına tâbi olarak çalışmaya başladığı tarihten bir gün önce veya sigortalının toplam borcunun üç aylık prim ve ceza tutarından fazla olması halinde sigortalının daha önce ödediği primlerin tam olarak karşılıdığı ayın sonu itibariyle sona erer.

2926 sayılı Kanun kapsamına girmeden önce bu Kanun kapsamında isteğe bağlı sigortalı olanların, isteğe bağlı sigortalılıkları devam eder.

İsteğe bağlı sigortanın hangi esaslara göre yapılacağı bir yönetmelikle düzenlenir”.

İsteğe bağlı sigortalılığa ilişkin bir diğer düzenleme 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununda yer almakta olup, bu kanun kapsamında sigortalı olan devlet memurlarına da isteğe bağlı sigortalı olma hakkı tanınmıştı. Anılan Kanunun 12. Maddesinde devlet memuru olarak görev yapanlardan; bu görevlerinden istifaen veya müstafi sayılmak suretiyle ayrılan ve görevlerinden ayrıldıkları tarihten itibaren 6 ay içinde isteğe bağlı iştirakçi olmak için Kuruma yazılı olarak başvuruda bulunanların, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na ve diğer personel kanunları ile kendi kuruluş kanunlarına göre en az 10 yıl fiilen çalışmış olması şartıyla isteğe bağlı iştirakçi olabilecekleri düzenlenmiştir.

İsteğe bağlı sigortalılığa ilişkin düzenlemeler mevzuatımızda ayrıca 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu'nda ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununda yer almıştır.

B) Geçiş Hükümleri

5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte isteğe bağlı sigortalılık söz konusu kanun hükümleri çerçevesinde yürütülür. Nitekim Kurumun 2013/11 sayılı Genelgesinde “*Kanunun isteğe bağlı sigortalılığa ilişkin hükümleri 2008 yılı Ekim ayı başında yürürlüğe girmiş olup, bu tarihten önce 506, 1479 ve 2926 sayılı kanunlara tabi olanlar ile ilk defa 1/10/2008 tarihinden sonra isteğe bağlı sigortalı olacaklar hakkında Kanun hükümleri uygulanacaktır*” düzenlemesine yer verilmiştir. Nitekim Yargıtay da 5510 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılan kanunlara göre, isteğe bağlı sigortalı olarak tescil edilmiş olanlar bakımından sigortalılığın eski mevzuata göre devam edeceğine dair bir hüküm bulunmadığını, bu sebeple daha önce tescil edilmiş olsalar bile, 1.10.2008 tarihinden itibaren sadece 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre isteğe bağlı sigortalı olarak devam edebileceklerini kabul etmektedir¹³.

Buna karşılık önceki mevzuat kapsamında isteğe bağlı sigortalı olanlara, 5510 sayılı Kanunun yürürlüğünden sonra uygulanacak hükümler konusun-

¹³ Y10HD 03.07.2014 E. 11782 K. 16511

da tereddütleri gidermek amacıyla mevzuatta bir takım geçiş hükümlerine yer verilmiştir. Söz konusu geçiş hükümleri 5510 sayılı Kanunun Geçici 6. maddesi, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği, İsteğe Bağlı Sigorta İşlemleri Hakkında Tebliğ ile Kurumun 2013/11 sayılı Genelgesidir. Söz konusu düzenlemeler dikkate alındığında geçiş hükümleri kapsamında kabul edilen temel esaslar şöyledir:

1. 5510 sayılı Kanun Öncesinde Başlatılan ve Devam Etmekte Olan İsteğe Bağlı Sigortalılığın Yeni Bir Talep Aranmaksızın Devam Etmesi

Önceki mevzuat hükümleri çerçevesinde isteğe bağlı sigortalı olanlar ve 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte bu statüleri devam edenlerin yeni bir talep aranmaksızın isteğe bağlı sigortalılıklarının devam edeceği kabul edilmiştir. Nitekim Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin Geçici 3. maddesine göre, 5510 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce 506 sayılı Kanunun 85 inci, 1479 sayılı Kanunun 79 uncu, 2926 sayılı Kanunun 60. maddelerine tabi isteğe bağlı sigortalılığı devam edenlerin bu sigortalılıkları, yeni bir yazılı talep alınmaksızın Kanunun isteğe bağlı sigortalılığına ilişkin hükümlerine göre devam ettirilir. Yine İsteğe Bağlı Sigorta İşlemleri Hakkında Tebliğ'in 10. Maddesine göre "5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce; 506 sayılı Kanunun 85 inci, 1479 sayılı Kanunun 79 uncu maddelerine tabi isteğe bağlı sigortalılığı devam edenlerin sigortalılığı, yeni bir yazılı talep alınmaksızın ... 5510 sayılı Kanunun isteğe bağlı sigortalılığına ilişkin hükümlerine göre devam ettirilir. 5434 sayılı Kanunun mülga 12 nci ve mülga geçici 218 inci maddelerine göre devam edenlerin ise yeni bir yazılı talep alınmaksızın 5434 sayılı Kanuna göre devam ettirilir"¹⁴.

2. İkamet Koşulunu Taşımayanların Durumu

5510 sayılı Kanun öncesinde isteğe bağlı sigortalı olanlar açısından tereddüt yaratan bir diğer husus, Türkiye'de ikamet koşuluna ilişkindir. Zira söz konusu koşul aşağıda açıklanacağı üzere ilk defa 5510 sayılı Kanunda öngörülmüştür. Dolayısıyla önceki dönemde Türkiye'de ikamet etmemesine rağmen isteğe bağlı sigortalı olanların 5510 sayılı Kanun çerçevesinde isteğe bağlı sigortalılıklarını sürdürmelerinin mümkün olup olmayacağı tartışma yaratacak niteliktedir. Öğretideki bakış açısı 506 sayılı Kanuna göre isteğe bağlı sigortalı olanların ikamet şartı aranmaksızın isteğe bağlı sigortalılık ilişkisine devam edebileceği yönündedir¹⁵. Konuya ilişkin olarak geçiş hükümleri incelendiğinde söz konusu kişilerin isteğe bağlı sigortalılıklarının devamı için ikamet koşulunun aranmayacağına hüküm altına alındığı görülmektedir. Nitekim gerek Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin Geçici 3. maddesinde, gerek İsteğe Bağlı Sigorta İşlemleri Hakkında Tebliğ'in 10. maddesinde

¹⁴ Aynı yönde Kurum 2013/11 sayılı Genelge.

¹⁵ Tuncay ve diğ., 2023: 357.

gerek 2013/11 sayılı Genelgesinde bu husus açıkça ifade edilmiştir. Ancak genelgede istisnai olarak “1/10/2008 öncesi yurtdışında bulunanlardan isteğe bağlı sigortalı olanların durumu 1479 sayılı Kanunun mülga ek 3 üncü maddesi kapsamında yurt dışında bulunan vatandaşların herhangi bir işte çalışmayan eşlerinden isteğe bağlı sigortaya devam edenlerden, sigortalılıklarının sona ermesi için talepte bulunanların veya düzensiz prim ödemeleri nedeniyle sigortalılıkları sona erenlerin, 1/10/2008 tarihinden sonra yurtdışında ikamet ettikleri sürece taleple veya prim ödemek suretiyle yeniden isteğe bağlı sigortalılıklarının başlatılması mümkün olmayacaktır. Bu durumdaki sigortalılardan, yeniden isteğe bağlı sigortalılık talebinde bulunanlardan Türkiye’de ikamet şartı aranır.” düzenlemesine yer verilmiştir.

Geçiş hükümlerinde yer alan bu düzenlemelere karşılık Yargıtay konuya ilişkin bir kararında, 506 sayılı Kanun döneminde isteğe bağlı sigortalılık için ikamet koşulu aranmadığını, ancak 5510 sayılı Kanuna göre isteğe bağlı sigortalılığın devamının kabul edilebilmesi için ikamet koşulunun yerine getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Nitekim karara göre, “Somut olayda, davacının 5510 sayılı Yasa’nın yürürlüğe girdiği tarihe kadar 506 sayılı Yasa kapsamında isteğe bağlı sigortalı olabilmesi için Türkiye’de ya da yurt dışında ikamet etmesi önem taşımamaktadır. Mahkemece, davacının 5510 sayılı kanunun yürürlük tarihine kadar isteğe bağlı sigortalılığının geçerli sayılması yerindedir. Ancak bu tarihten sonra davacının nerede ikamet ettiği yeterince araştırılmadan isteğe bağlı sigortalı olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Yapılacak iş, davacının Türkiye’de ikamet edip etmediğini araştırmak, hangi tarihlerde yurt dışına giriş çıkış yaptığını ilgili Emniyet Müdürlüğünden sormak, resmi ikametgâhının nerede olduğunu araştırmak ve sonucuna göre karar vermektir”¹⁶.

3. 1080 Gün Prim Koşulunu Taşımayanların Durumu

506 sayılı Kanun kapsamında isteğe bağlı sigortalı olmak için 1080 gün prim ödeme koşulu yer almaktaydı. Hatta söz konusu koşul 506 sayılı Kanuna ilk kez 2003 yılında yapılan bir değişiklikle eklenmişti. Nitekim söz konusu ta-

¹⁶ Y21HD 10.03.2014 3700/4255. Aynı yönde “...Yukarıda anılan Yasa maddeleri dikkate alındığında; 1479 Sayılı Kanun döneminde isteğe bağlı sigortalı olmak için Türkiye’de ikamet etme şartı aranmadığı halde, 5510 Sayılı Kanun döneminde Türkiye’de ikamet etme şartı arandığı açıktır. Dairemizin anılan bozma kararından sonra; mahkemece nüfus müdürlüğünden davacının adres bilgileri istenilmiş, gelen bilgilere göre; davacının 19.09.2007 tarihinde Almanya’ya adres olarak bildirdiği, 09.07.2008 tarihinden sonra da Tekirdağ’ı adres olarak bildirdiği, Tekirdağ’daki bu adreste zabıta araştırması yapıldığı ve davacının 2008 yılından beri oturduğuna dair tutanak tutulduğu anlaşılmaktadır. Ancak mahkemece yapılan bu araştırmalar davacının 01.10.2008 tarihinden sonra Türkiye’de ikamet edip etmediğini hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak derece ortaya koymamıştır. Mahkemece yapılacak iş; davacının 01.10.2008 tarihinden sonrasına dair pasaport ve yurtdışı giriş-çıkış kayıtlarını araştırarak varılacak sonuca göre hüküm kurmaktan ibarettir.” Y21HD 16.02.2016 E. 1942 K. 2073. Aynı yönde Y10HD, 04.12.2014, E. 22643 K. 25623.

rihten önce sadece daha önce sigortalı olmak şartı aranmaktaydı¹⁷ ve herhangi bir prim ödeme gün sayısı öngörülmemiştir. Bu nedenle daha önce bir gün bile sigortalı olmak ve prim ödemek, diğer bir deyişle Kurum tarafından sigorta sicil numarasının verilmiş olması gerekli ve yeterliydi¹⁸.

Belirtmek gerekir ki, 5510 sayılı Kanunda söz konusu koşula yer verilmemiş, böylelikle daha önceden hiç sigortalı olmayan kişilerin de isteğe bağlı sigortalı olması mümkün kılınmış, isteğe bağlı sigortadan yararlanmak kolaylaştırılmıştır. Bu durum, yürürlükten kaldırılan 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu ve 2926 sayılı Tarım Bağ-Kur Kanununda anılan koşulun öngörülmemiş olması ve isteğe bağlı sigortalılığın esasen Bağ-Kur sigortalılığının devamı olan 5510 sayılı Kanunun 4. maddesinin b bendi kapsamında değerlendirilen bir sigorta ilişkisi olması açısından isabetli görülmüştür¹⁹.

Buna karşılık 506 sayılı Kanun döneminde 1080 gün prim ödeme koşulu gerçekleşmeksizin kurulan isteğe bağlı sigortalılık, usulüne uygun başvuruda bulunulmuş, hatta prim ödemeleri yapılmış olsa dahi, Kurum tarafından iptal edilmekte, Kurumun bu yöndeki kararları da Yargıtayca isabetli görülmekteydi. Ancak sigortalının hizmet cetvelinin karşılığı sonucu belirli gün zorunlu sigortalılığının iptal edildiği, bunun sonucunda 1024 gün prim ödeme gün sayısı bulunan, isteğe bağlı sigortalılık için aranan 1080 gün koşulunu yerine getirmediği için isteğe bağlı sigortalılığın iptali ile ilgili bir uyuşmazlıkta Yargıtay özel dairesinin anılan yöndeki kararına²⁰ mahkemece direnilmiş ve Hukuk Genel Kurulu Kurum iptal işleminin isabetli olduğunu belirttikten sonra, davacının sonradan yapmış olduğu askerlik borçlanmasıyla prim koşulunu sağladığını, bu nedenle askerlik borçlanmasının yapıl-

¹⁷ “Davanın yasal dayanağını oluşturan 506 sayılı Yasanın 85. maddesine göre, isteğe bağlı sigortalı olabilmek için talepte bulunan kişinin bu başvurudan önce sözü edilen yasa hükümlerine göre Kurum’a tescil edilmiş olması zorunludur. Böyle bir şartı taşımayan sigortalının yasanın aradığı diğer şartlara bakılmaksızın istemi kabul edilemez. Davacının başvuru tarihinden önce Kurum’a tescil edilmiş bulunan sigortalılığın bulunmaması karşısında Kurum’un kendisini isteğe bağlı sigortalı kabul etmemesi doğrudur. Mahkemenin aksine düşünce ile ve dayanaklarını göstermeksizin istemi kabul etmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir”. Y21HD 25/09/1995 E. 1995/4831, K. 1995/4752.

¹⁸ Akın, 2006:32. Sözer, 2023: 24. Bostancı, 2004: 65. Başkan, 2018:138.

¹⁹ Balcı, 2009:250.

²⁰ Bu yönde Kurum uygulamasını isabetli bulan bir karara göre “Somut olayda isteğe bağlı sigortalılık başvurusu öncesi toplam 179 gün 506 sayılı Kanun kapsamında zorunlu sigortalı çalışması bulunan davacının yasada belirtilen asgari 1080 günlük sürenin bulunmaması nedeniyle isteğe bağlı sigortalılığın iptaline dair Kurum işlemi yerindedir. Hal böyle olunca Mahkemece davacının koşulları bulunmayan 01.10.2004-31.03.2010 tarihleri arasındaki isteğe bağlı sigortalılık ile ilgili istemin reddine karar verilerek bu süreler dikkate alınmadan yaşlılık aylığı koşullarının değerlendirilip sonuca göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir”. Y21HD 23.01.2013 E. 2011/3873 K. 2013/958. Bu karar ve incelemesi için bkz. Ertürk, 2018: 1009 vd.

dığı tarih öncesinin geçersiz sayılması, sonraki dönem için ise isteğe bağlı sigortalılığın geçerli olduğu kanaatine varmıştır²¹.

Belirtmek gerekir ki, yüksek mahkeme bazı uyuşmazlıklarda esasen geçersiz bir isteğe bağlı sigorta ilişkisinde Kurumca uzun seneler isteğe bağlı sigortalı primlerinin tahsil edilmişse dürüstlük kuralı çerçevesinde iptalin isabetli olmayacağı yönünde kararlar vermekteydi²².

506 sayılı Kanun dönemi için prim ödeme koşulunu yerine getirmeden isteğe bağlı sigortalı olanların 5510 sayılı Kanunun yürürlüğünden sonraki durumuna ilişkin 2013/11 sayılı Genelge'de yer verilmiştir. Buna göre "1/10/2008 öncesi isteğe bağlı sigortalılığı bulunanlardan 1080 gün şartını yerine getirmeyenler 1/5/2003-30/9/2008 tarihleri arasında 506 sayılı Kanunun mülga 85 inci maddesine göre isteğe bağlı sigortaya müracaat edip 1080 gün şartını yerine ge-

²¹ YHDK 11.05.2006 E. 2015/21-1090 K. 2016/590. Kararın karşı oy yazısında ise Kurumun hatalı işlem dolayısıyla hatalı işlemin tüm sonuçlarının tamamen sigortalı üzerine bırakılmasının isabetli olmadığı ifade edilmiştir. Bu karar ve değerlendirmesi için bkz. Ertürk, 2018: 1009 vd.

²² "5510 sayılı Kanunda ise önceden herhangi bir şekilde sigortalı olma ve prim ödeme şartına yer verilmemiştir. Mahkemece karar verildikten sonra, temyiz denetimi aşamasında, 01.10.2008 günü yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun "isteğe bağlı sigorta ve şartları" başlığını taşıyan 50'nci maddesinde, kanun koyucu tarafından; isteğe bağlı sigortalı olabilmek için, 506 veya 5510 sayılı Kanuna göre tescil edilmiş olmak veya belli sayıda malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalı primini ödemiş olmak koşullarına yer verilmemiştir. Diğer taraftan belirtilebilir ki; 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 2'nci maddesi "Dürüst davranma" başlığını taşımakta olup, maddede, herkesin, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olduğu, bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasının hukuk düzenince korunmayacağı belirtilmiş, "İyi niyet" başlıklı 3'üncü maddesinde ise, kanunun iyi niyete hukuki bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olanın iyi niyetin varlığı olduğu, ancak, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimsenin iyi niyet iddiasında bulunamayacağı bildirilmiştir. Yukarıdaki açıklamalar ışığı altında inceleme konusu davanın yapılan değerlendirmesinde; davacıya ilişkin tüm sigortalılık bilgilerinin Kurum tarafından kayıt altında tutulduğu, isteğe bağlı sigortalılık başvurularını, arşivinde bulunan bilgi ve belgeleri yeterli özende incelemeyerek kabul eden, uzun yıllar düzenli olarak ödenen primleri kullanan Kurumun, tahsis aşamasında iptal işlemini tesis ettiği, primlerin yatırılma tarihleri yönünden sigortalılığı sona erdirici herhangi bir yasal olgunun söz konusu olmadığı, bir hakkın sırf başkasına zarar vermek amacıyla kullanılmasının yasa tarafından korunmayacağı, bir davranışın bu nitelikte olup olmadığının, uygulana gelen teamüllere ve hakları sağlayan ilişkilerin amacına göre belirlenmesinin gerektiği, kamu tüzel kişilerinin, yurttaşlarla olan ilişkilerinde gerekli özeni gösterip, iyi niyet kurallarına uymakla yükümlü oldukları, kaldı ki; kanun koyucu tarafından kabul edilerek yürürlüğe giren 5510 sayılı Kanunda isteğe bağlı sigortalı olabilmek için, 506 sayılı Kanun hükümleriyle öngörülen tescil ve/veya belirli süre prim ödemiş olma koşullarına da yer verilmediği ve bu nedenle ihlal edilen herhangi bir kamu yararının da bulunmadığı dikkate alındığında ve 4721 sayılı Kanunun anılan maddelerinde açıklanan ilkeler gözetildiğinde, taraflar arasında çekişme konusu yapılan isteğe bağlı sigortalılık sürelerine geçerlilik tanınmalıdır". Y10HD 01.04.2010 E. 2008/10336 K. 2010/4785.

tirmediği halde sigortalılığı devam ettirilen ya da toptan ödeme yapıldıktan sonra bu hizmetini ihya etmeyip isteğe bağlı sigortalılığı devam ettirilen sigortalılardan primleri iade edilmeyenlerin, 1080 gün şartını yerine getirip getirmediğine bakılmaksızın sigortalılıkları devam ettirilecektir”.

4. İsteğe Bağlı Sigortalılık Sürelerinin Değerlendirilmesi

Önceki mevzuat kapsamında isteğe bağlı sigortalılık süreleri ve ödenen primlerin değerlendirilmesi konusunda da bir takım geçiş hükümleri bulunmaktadır. Söz konusu hükümlerden ilki Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği olup, Yönetmeliğin Geçici 3. maddesine göre önceki mevzuata göre sigortalı olanların isteğe bağlı sigorta primi ödenmiş süreleri, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulamasında dikkate alınır ve bu süreler sigortalılık süresi olarak kabul edilir. 506 sayılı Kanunun mülga 85 inci maddesine göre isteğe bağlı sigorta primi ödenmiş süreler, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları uygulamasında Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında hizmet olarak kabul edilir.

Konuya ilişkin bir diğer düzenleme ise İsteğe Bağlı Sigorta İşlemleri Hakkında Tebliğ’in 10. maddesinde yer almış olup, hükümde 5510 sayılı Kanundan önce “*isteğe bağlı sigorta primi ödenmiş süreleri, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulamasında dikkate alınır ve bu süreler 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalılık süresi olarak kabul edilir. Ancak, 5434 sayılı Kanuna göre isteğe bağlı sigortaya devam edenlerin bu süreleri 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında değerlendirilir*” ifadelerine yer verilmiştir.

Yine 2013/11 sayılı Genelgeye göre “*506 sayılı Kanunun mülga 85 inci maddesine göre isteğe bağlı sigortalı olanların 1/10/2008 öncesi sigortalılık sürelerinin Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık süresi olarak sayılması ve bu süreye ilişkin prim borçlarını 1/10/2008 tarihinden sonra da ödeme imkanı bulunduğundan, borcun 1/10/2008 tarihinden sonra ödenmesi halinde de bu süreler 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık süresi olarak değerlendirilir*”.

III. İsteğe Bağlı Sigortalılık Koşulları

İsteğe bağlı sigortalılık kişinin isteğine bağlanmış olmakla birlikte, kanun koyucu zorunlu sigortalı olmayan herkesin isteğe bağlı sigortalı olmasını tercih etmemiş ve bazı koşullar öngörmüştür. Söz konusu koşullar önceki mevzuattaki koşullardan bir kısım farklılıklar içerecek şekilde 5510 sayılı Kanunun 50. maddesinde yer almıştır. Ayrıca Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 91. maddesinde²³ de aynı koşullara tekrar edilmiştir. Söz konusu

²³ Söz konusu düzenlemeye göre “(1) İsteğe bağlı sigortalı olabilmek için uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinden doğan haklar saklı kalmak kaydıyla, Türkiye’de yasal

koşullar Türkiye’de ikamet etmek veya ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere gönderilen Türk işçisi olmak, zorunlu sigortalılığı bulunmamak veya ay içerisinde 30 günden az çalışmak ya da tam gün çalışmamak, kendi çalışması nedeniyle aylık almamak, on sekiz yaşını doldurmuş olmak ve talepte bulunmak şeklindedir²⁴.

A) İkamet Koşulu

1. Kural : Türkiye’de İkamet Etmek

5510 sayılı Kanununun 50. maddesine göre isteğe bağlı sigortalı olmak için aranılan ilk koşul Türkiye’de ikamet ediyor olmaktır. 506 sayılı Kanunda aranmayan ve ilk kez 5510 sayılı Kanunla getirilen bu koşul kapsamında ikametgâh kavramı 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümleri çerçevesinde değerlendirilmelidir. Anılan Kanununun 19. maddesinde yerleşim yeri “*bir kimsenin sürekli kalma niyetiyle oturduğu yer*” şeklinde tanımlanarak sürekli yerleşme niyeti ve oturlan yer olmak üzere iki unsurun varlığına bağlanmıştır. 2013/11

olarak ikamet edenler ile Türkiye’de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerde bulunan Türk vatandaşlarından; a) 18 yaşını doldurmuş olmak, b) Kanuna tabi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmamak veya Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı olarak çalışmakla birlikte, ay içinde 30 günden az çalışmak ya da tam gün çalışmamak, c) Kendi sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmamış olmak, ç) İsteğe bağlı sigorta giriş bildirgesiyle Kuruma başvuruda bulunmak, şartları aranır”.

²⁴ “01.10.2008 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 5510 Sayılı Kanun’un konuya dair isteğe bağlı sigorta ve şartlarını düzenleyen 50.maddesi “İsteğe bağlı sigorta; kişilerin isteğe bağlı olarak prim ödemek suretiyle uzun vadeli sigorta kollarına ve ... sigortasına tâbi olmalarını sağlayan sigortadır. (Değişik fıkra:17.04.2008-5754 S.K./30.mad) İsteğe bağlı sigortalı olabilmek için Türkiye’de ikamet edenler ile Türkiye’de ikamet etmekte iken ... güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki ... vatandaşlarından; a-) Bu Kanuna tâbi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmamak veya sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde 30 günden az çalışmak ya da tam gün çalışmamak, b-) Kendi sigortalılığı sebebiyle aylık bağlanmamış olmak, c-) 18 yaşını doldurmuş bulunmak, d-) İsteğe bağlı sigorta talep dilekçesiyle Kuruma başvuruda bulunmak, şartları aranır.” hükmünü; ortak geçiş hükümlerini düzenleyen 5510 Sayılı Kanun’un Geçici 7. maddesi ise “Bu Kanunun yürürlük tarihine kadar 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı, 02/09/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı, 08/06/1949 tarihli ve 5434 Sayılı kanunlar ile 17/07/1964 tarihli ve 506 Sayılı Kanun’un geçici 20. maddesine göre sandıklara tabi sigortalılık başlangıçları ile hizmet süreleri, fiili hizmet süresi zammı, itibari hizmet süreleri, borçlandırılan ve ihya edilen süreler ve sigortalılık süreleri tabi oldukları kanun hükümlerine göre değerlendirilir...” hükmünü içermektedir. Mahkemece davacının isteğe bağlı sigortalı sayılıp sayılmayacağı değerlendirilmeli ve oluşacak sonuca göre bir karar verilmelidir. Mahkemece yukarıdaki açıklamalar ışığında bir değerlendirme yapılmaksızın infaza elverişli olmayacak şekilde davanın kabulüne karar verilmiş olması, eksik inceleme ve değerlendirmeye dayalı olduğundan usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir”. Y10HD 17.5.2018 E. 2016/5486 K. 2018/4825

sayılı Genelgeye göre 1/10/2008 tarihinden sonra isteğe bağlı sigortalı olmak için Türkiye’de ikamet etme şartı aranacak olup, Kimlik Paylaşım Sistemindeki adres ikamet adresi olarak esas alınacaktır.

Belirtmek gerekir ki, Kanunda, kanunda vatandaşlık koşulu değil, ikametgâh koşulu arandığından Türkiye’de ikamet etmek koşuluyla yabancıların da isteğe bağlı sigortadan yararlanmasının mümkündür²⁵. Ancak “*Yabancı ülke vatandaşlarından Türkiye’de yerleşik olma hali bir yılı doldurmadıkça genel sağlık sigortası primi alınmaz ve bu kişiler genel sağlık sigortalısı sayılmaz*” (5510 sK. md. 52/2)

Türk vatandaşı olmasına rağmen yurt dışında ikamet edenlerin ise isteğe bağlı sigortadan yararlanmaları kural olarak söz konusu değildir²⁶.

2. Türkiye’de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki Türk vatandaşları

5510 sayılı Kanuna göre Türkiye’de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki Türk vatandaşları isteğe bağlı sigortalı olabilir. Söz konusu hükümden yararlanmak için vatandaşlık koşulu aranmış olup, birden fazla vatandaşlık yararlanmaya engel teşkil etmez²⁷.

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği’nin 92. maddesine 16.12.2011 tarihli ve 27966 sayılı Resmî Gazete ile eklenen cümleye göre, “*Türkiye’de ikamet etmekteyken sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde bulunan Türk vatandaşlarından isteğe bağlı sigortalı olmak için talepte bulunanların isteğe bağlı sigortalılık giriş bildirgesinde beyan etmiş oldukları Türkiye’deki adresi ikamet adresi olarak esas alınır*”. Yine mevzuat uyarınca Türkiye’de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerde bulunan Türk vatandaşlarından, isteğe bağlı sigortalı olmak için talepte bulunanların yurt dışına çıkmadan önce Türkiye’de ikamet ettiklerini Kuruma açık olan Kimlik Paylaşım Sisteminden (KPS) tespit edilmesi, KPS’den tespit edilen ikamet tarihlerinde tereddüt oluşması halinde ise Türkiye ikamet tarihinin belgelenmesi halinde, sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkede bulun-

²⁵ Güzel ve diğ., 2021:194. Tuncay ve diğ., 2023: 347. Balcı, 2009: 250. Sözer, 2023: 17. Baskan, 2018:132. Sümer, 2023:70 Belverenli, 2016: 87.

²⁶ “01.10.2008 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 5510 Sayılı Kanun’un isteğe bağlı sigorta ve şartlarını düzenleyen 50.maddesi ise, “01.10.2008 tarihi öncesi yurtdışında çalışan Türk vatandaşlarının Türkiye’de isteğe bağlı sigortalı olabilmeleri mümkün iken, 01.10.2008 tarihi itibarıyla, isteğe bağlı sigortalılık için Türkiye’de ikamet etme şartı getirilmiş olup, bu düzenlemeyle yasa koyucu, yurt dışında ikamet eden Türk Vatandaşlarının Türkiye’de isteğe bağlı sigortalı olmalarına kural olarak imkan vermemiştir. Aynı yasanın ortak geçiş hükümlerini düzenleyen ve yukarıda bahsedilen Geçici 7.Madde hükmü, bu duruma bir istisna getirmediği gibi, 01.10.2008 tarihi sonrası isteğe bağlı sigortalılık için ikamet şartını gerekli kılan 50’inci maddeyi destekler niteliktedir”. Y10 HD 23.6.2020 E. 2019/5554 K. 2020/3736. Sözer, 2023: 17.

²⁷ Belverenli, 2016: 93.

salar (Ek, 19/6/2020 tarihli ve 2020/21 sayılı Genelge) veya daha sonradan ikametini taşıyalar bile isteğe bağlı sigortalı olabileceklerdir.

Belirtmek gerekir ki, konuya ilişkin madde metni çok açık olmadığından Türkiye’de önceden ikametgahı olması koşuluyla talep tarihinde yurt dışında ikamet edenlerin mi, yoksa Türkiye’de ikameti devam eden ancak yurt dışındayken bulunan Türk vatandaşlarının mı isteğe bağlı sigortalı olabileceği tartışılabilir. Öğretide Türkiye’de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış bir ülkeye giden ancak Türkiye’de ki ikametgahlarını koruyan Türk vatandaşları da isteğe bağlı sigortalı olabilecekleri kanımızca da isabetli olarak ifade edilmiştir²⁸.

3. İstisnalar

5510 sayılı Kanun kapsamında isteğe bağlı sigortalı olmak için Türkiye’de ikamet koşulu aranmakla birlikte söz konusu kurala bazı istisnalar tanınmıştır.

a) İkili Sosyal Güvenlik Sözleşmeleri ile İsteğe Bağlı Sigortalılık Hakkı Tanınanlar

Türkiye’de ikamet etmek koşulunun aranmadığı ilk istisnai durum sosyal güvenlik sözleşmesi kapsamında isteğe bağlı sigortalı olanların durumudur. Gerçekten ülkemiz ile ikili sosyal güvenlik sözleşmesi imzalamış olan ülkelerde ikamet eden kişilere sözleşme hükümleri çerçevesinde isteğe bağlı sigortalılık hakkı tanınmış olabilir²⁹. Nitekim 2013/11 sayılı Kurum Genelgesinde de “uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinden dolayı yurtdışından da ülkemizde isteğe bağlı sigortaya devam etme hakkı olanlar için Türkiye’de ikamet şartı aranmayacaktır” hükmüne yer verilmiştir. Bu kapsamda ülkemizle imzalanmış ikili sosyal güvenlik sözleşmelerine göre Fransa, İngiltere, İsveç ve İsviçre’de bulunanlar ile bu ülkelerde sigortalı olanlardan Türkiye’de ikamet etme şartı aranmaksızın isteğe bağlı sigortalı olma şartlarını yerine getirenlerin ülkemizde isteğe bağlı sigortaya prim ödemeleri mümkündür.

b) Yurt Dışındaki Türk İşçileri

5510 sayılı Kanunla Türkiye’de ikamet etme koşulu yurt dışında çalışmak üzere gönderilen ve bu nedenle hali hazırda Türkiye’de bulunmayan Türk vatandaşları için yumuşatılmış ve Türkiye’de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki Türk vatandaşlarının da isteğe bağlı sigorta hükümlerinden yararlanabilmesine olanak tanınmıştır. Nitekim 5510 sayılı Kanunun 5. maddesinin g bendinde, “ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere gönderilen Türk işçileri 4/a kapsamında sigortalı sayılır

²⁸ Tuncay ve diğ., 2023: 347.

²⁹ Güzel ve diğ., 2021:193. Sözer, 2024: 220.

ve bunlar hakkında kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası hükümleri uygulanır. Bu sigortalıların uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmak istemeleri halinde, ikamet ve zorunlu sigortalı olmama koşulları aranmaksızın isteğe bağlı sigorta hükümleri uygulanır” hükmüne yer verilmiştir. Böylelikle söz konusu işçiler kısmi sigortalı sayılmış, uzun vadeli sigorta kolları kapsamı dışında bırakılmış, uzun vadeli sigorta kolları açısından isteğe bağlı sigortalılık imkânı tanınmıştır³⁰. Ayrıca Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği 87. maddesinde ülkemiz ile uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçilerinin, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılacağı ve bunlar hakkında kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası hükümleri uygulanacağı belirtilmiştir. Ancak anılan kişilerin isteğe bağlı sigortalılıktan yararlanabilmeleri belirli koşulların gerçekleşmesine bağlıdır. Bu kapsamda öncelikle belirtilmesi gereken Türk işçilerin çalışmak üzere götürüldükleri ülke ile ülkemiz arasında sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmaması gerektiğidir. Eğer ikili bir sosyal güvenlik sözleşmesi varsa, sözleşme hükümleri uygulama alanı bulacaktır³¹. Diğer taraftan düzenleme kapsamında isteğe bağlı sigortalı olmak için Türk vatandaşı olmak şart olup, ikametgâh koşulu aranmayacaktır³². Nitekim Sosyal Sigorta

³⁰ 506 sayılı Kanun döneminde söz konusu işçilerin uzun vadeli sigorta kapsamına dahil olmalarının bir yolu da topluluk sigortası olup, konuyla ilgili ayrıntılı inceleme için bkz. Ocak, 2008: 1071 vd.

³¹ Tunçay ve diğ., 2023: 348. Sözer, 2023: 18. Ocak, 2008: 1069.

³² “5510 Sayılı Kanun’un 5. maddesinin g bendinde; “Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçilerinin 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılacağı, bunlar hakkında kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanacağı, bu sigortalıların uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmak istemeleri halinde, 50. maddenin ikinci fıkrasındaki Türkiye’de yasal olarak ikamet etme şartı ile aynı fıkranın (a) bendinde belirtilen şartlar aranmaksızın haklarında isteğe bağlı sigorta hükümlerinin uygulanacağı, bu kapsamda, isteğe bağlı sigorta hükümlerinden yararlananlardan ayrıca genel sağlık sigortası priminin alınmayacağı, bu bent kapsamında yurt dışındaki işyerlerinde çalışan sigortalıların, bu sürede ödedikleri isteğe bağlı sigorta primlerinin 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılıktan sayılacağı” belirtilmiştir. Öte yandan 4904 Sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu’nu 3. maddesinin d bendine göre “işgücünün yurt içinde ve yurt dışında uygun oldukları işlere yerleştirilmelerine ve çeşitli işler için uygun işgücü bulunmasına ve yurt dışı hizmet aktirlerinin yapılmasına aracılık etme” görevi Türkiye İş Kurumu’na verilmiş bulunmaktadır. Buna göre işverenlerin yurt dışında çalıştırmak istedikleri işçilerine ait işlemlerini İş-Kur aracılığı ile yaptırılmaları ve işçileri ile aralarında imzaladıkları örneği İş-Kur tarafından hazırlanan iş sözleşmelerini Kurum’a onaylatmaları gerekmektedir .Somut olayda, davacıların murisi ...’in 10/02/2007-01/03/2007 tarihleri arasında geçen çalışmaları dava dışı ... İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti. ‘ne ait işyerinden Kuruma bildirildiği, dava dışı ... İnş. Taah. San. ve Tic. Ltd. Şti. ile davalı şirketler arasında organik bağ bulunmadığı, davalı işyerinde geçen sigortalılığı ile ilgili Kurum ile davalı şirket arasında akdolanmış topluluk sözleşmesinin bulunmadığı gibi 506 Sayılı Kanun’un 7. maddesi kapsamında geçici görevle yabancı ülkeye gönderilmiş olmadığı anlaşıldığından davanın

İşlemleri Yönetmeliği'nin 91. maddesinin ikinci fıkrasına göre, ülkemiz ile uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk

reddi yerine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde kabulüne karar verilmiş olması hatalı olmuştur. O halde, temyiz eden davalıların bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır". Y21HD 9.4.2019 E. 2018/2232 K. 2019/2745. "Somut olay incelendiğinde; davacının 02.12.1993- 02.01.2010 tarihleri arasında davalı şirketin Rusya ve Kazakistan'daki inşaat işyerlerinde elektrik formeni olarak hizmet akdine tabi olarak geçen ve davalı Kuruma bildirilmeyen çalışma sürelerinin tespitine karar verilmesini istediği, Mahkemece, davanın kısmen kabulü ile davacının 17.08.1999 - 19.07.2000 tarihleri arasında çalıştığıının tespitine karar verildiği görülmüştür. Davanın yasal dayanaklarından olan 5510 sayılı Kanunun 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5. maddesinin (g) bendinde, ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçilerinin 4. maddenin 1. fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılacakları ve bunlar hakkında kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanacağı, bu sigortalıların uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmak istemeleri durumunda, 50. maddenin 2. fıkrasındaki Türkiye'de yasal olarak ikamet etme şartı ile aynı fıkranın (a) bendinde belirtilen şartlar aranmaksızın haklarında isteğe bağlı sigorta hükümlerinin uygulanacağı, bu kapsamda, isteğe bağlı sigorta hükümlerinden yararlananlardan ayrıca genel sağlık sigortası primi alınmayacağı belirtilmiş, anılan bende 01.03.2011 günü yürürlüğe giren 6111 sayılı Kanunun 24. maddesiyle "Bu bent kapsamında yurt dışındaki işyerlerinde çalışan sigortalıların, bu sürede ödedikleri isteğe bağlı sigorta primleri 4. maddenin 1. fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık sayılır." cümlesi eklenmiş, 10. maddesinde de 4. maddenin 1. fıkrasının (a) bendinde sayılan sigortalıların işverenleri tarafından geçici görevle yurt dışına gönderilmeleri durumunda, bu görevleri yaptıkları sürece, sigortalıların ve işverenlerin sosyal sigortaya ilişkin hak ve yükümlülüklerinin devam edeceği hüküm altına alınmıştır. Değınilen 10. madde kapsamında sigortalı sayılabilmek için, Türkiye Cumhuriyeti ile yabancı ülke arasında sosyal güvenlik sözleşmesi düzenlenmemiş olması, tüzel kişi Türk işverenin şirket merkezinin Türkiye'de bulunması, gerçek veya tüzel kişi Türk işverenin Türkiye'de iş yapmak koşulu aranmaksızın Türkiye'de tescil edilmiş ya da tescil edilebilir nitelikte işyerinin olması, Türk işveren ile Türk işçi arasında yabancı ülkede yerine getirilecek iş görme edimine ilişkin bireysel iş sözleşmesinin Türkiye'de yapılması, Türk işçinin işbu yazılı veya sözlü hizmet sözleşmesinin Türk işçiye yüklediği iş görme ediminin yerine getirilmesi gereği olarak yurt dışında yaşamasının sürekli olmayıp geçici nitelik taşıması gerekmektedir. Maddede "geçici görev" kavramı bakımından herhangi bir süre sınırlaması öngörülmediğinden, görevin geçici mi yoksa sürekli mi olduğunun belirlenmesinde her somut olayın özelliği, bu yönde hizmet akdinin sigortalıya yüklediği iş görme ediminin niteliği, iş süresini belirlemeye ilişkin iş hayatının olağan akışı ve Sosyal Güvenlik Hukuku ilkeleri gözetilmelidir". Y10HD 03.07.2019 E. 2016/14285 K. 2019/5748 "Ülkemiz ile uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçilerinden isteğe bağlı sigortalılık talebinde bulunanlardan Türkiye'de ikamet şartı aranmamaktadır. 5754 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikte, 5510 sayılı Kanun'un 5 inci maddesinin (g) bendi gereğince 2008 yılı Ekim ayı başından itibaren ülkemiz ile uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri hakkında kısa vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortası hükümleri uygulanacaktır". Y9HD 16.6.2022 E. 2022/4874 K.2022/8023

işçilerinden isteğe bağlı sigortalılık talebinde bulunanlardan Türkiye’de ikamet şartı aranmaz.

Yurt dışına çalışmak için götürülen Türk işçilerinin isteğe bağlı sigortalı olabilmesi için şirketin türü önemli olmamakla birlikte³³, işverenin Türk şirketi olması gerekir³⁴. Nitekim bu husus Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği’nin 87. maddesinin ikinci fıkrasında “*Yurtdışına sigortalı götürecekt işverene ait işyeri, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulu ve tescilli olmalıdır. Yabancı ülke mevzuatına göre kurulan firmalarca yurtdışında gerçekleştirilen işlerde çalıştırılan Türk vatandaşları hakkında bu madde hükümleri uygulanmaz*” şeklinde belirtilmiştir. Yönetmeliğin 3. fıkrasına göre ise işverenler, yurt dışında yapacakları işi, yeni tescil edecekleri işyeri dosyasından bildirilecek sigortalılarınca gerçekleştireceklerse; işletme merkezlerinin bağlı olduğu üniteye işyeri dosyası tescil ettirerek, sosyal sigorta yükümlülüklerini bu dosyadan yerine getirirler.

B) Zorunlu Sigortalılığın Bulunmaması Koşulu

1. Kural

5510 sayılı Kanun kapsamında isteğe bağlı sigortalı olmanın koşullarından biri de kişinin zorunlu sigortalılık kapsamında olmamasıdır. Nitekim zorunlu sigortalı olanların, söz konusu sigortalılık kapsamında uzun vadeli sigorta kolları açısından sigortalılık süreleri işlediği ve primleri ödendiği için aynı dönem için isteğe bağlı sigortalı olmalarında hukuki yarar bulunmaz. Bu bağlamda kanun koyucu kural olarak zorunlu sigortalı olanların isteğe bağlı sigortalı olmasına cevaz vermemiştir³⁵. Bu bağlamda yüksek mahkeme ilgili dönemde zorunlu sigortalılığın bulunup bulunmadığının ayrıntılı

³³ Tuncay ve diğ., 2023: 348.

³⁴ Savaş Kutsal, 2016: 128. Ertürk, 2018: 1001.

³⁵ “...5510 sayılı Kanunun 50 inci maddesi, zorunlu sigortalı sayılmayanların isteğe bağlı sigortalı olabileceklerini öngörmüş bulunmakla, bu yönde tescil istemi olmamasına karşın, ödenen primlere karşılık gelen sürenin isteğe bağlı sigortalılık olarak değerlendirilmesinin sosyal güvenlik ilkelerine uygun düşeceği gözetilerek; ilk prim ödeme tarihinden başlayarak ödenen primlerin karşıladığı süre Kurum’dan sorulup, bu süreye isteğe bağlı sigortalılık verilip, uyumsuzluk konusu hususlar sonucuna göre çözümlenmelidir.” Y10HD 14.03.2014 E. 15280 K. 5857. Aynı yönde “Davacının 1.12.1997 tarihindeki işe giriş bildirgesine dayalı olarak eylemli çalışması bulunması halinde bu tarihten sonra yeniden talepte bulunmadığı anlaşıldığından isteğe bağlı sigortalı olması ve sonradan prim ödeyerek hizmet elde etmesi mümkün değildir. Mahkemece yapılacak iş; davacıya bu iş yerinde eylemli çalışması olup olmadığını sormak, eylemli çalışmasının bulunmadığını ileri sürmesi halinde, işe giriş bildirgesini veren işyerinin dönem bordralarını incelemek, davacıya işe giriş bildirgesi ve var ise bildirilen hizmetin iptali için dava açması için önel vermek ve açılan davanın olumlu sonuçlanması halinde 30.6.2003 tarihine kadar davanın kabulüne karar vermek, aksi halde bu dönem yönünden istemi reddetmek bu tarihten sonraki isteğe bağlı sigortalılıkla ilgili olarak, davacı 2003 yılı 5.6.7.8.9.10 ay primleri süresinde ödenmediğinden 5458 Sayılı yasadana yararlanamayacağından bu dönem reddetmek, bu tarihten sonraki fazla ödemeleri ödeme tarihinden itibaren isteğe bağlı

olarak araştırılması gerektiğine dikkat çekmektedir³⁶. Belirtmek gerekir ki, söz konusu koşul değerlendirilirken zorunlu sigortalılığın niteliği önem taşımaz. Bir diğer ifadeyle kişi 5510 sayılı Kanunun birinci fıkrasının ister a bendine ister b bendine isterse c bendine tabi bir sigortalı olsun isteğe bağlı sigortalılıktan yararlanamaz³⁷. Ayrıca banka ve sigorta şirketlerince kurulan sandıkların sigortası olanlar da isteğe bağlı sigortalı olamaz³⁸. Buna karşılık Kanunun 4. maddesi kapsamında sigortalı olmayı gerektirecek bir çalışması bulunmayanlar veya Kanunun 6. maddesi ile kapsam dışı bırakılanlar, bu kapsamda tarımda veya tarım dışında bağımsız çalıp düşük gelirli olanlar, tarımda süreksiz çalışanlar isteğe bağlı sigortalı olabilirler³⁹.

Zorunlu sigortalı olmama koşulu kapsamında tartışılması gereken bir husus, yurt dışında çalışmanın isteğe bağlı sigortalı olmaya engel teşkil edip etmeyeceğidir. Yargıtay 2017 yılında vermiş olduğu bir kararda yurt dışı çalışma ile çalışan isteğe bağlı sigortalılık sürelerinin iptalinin isabetli olacağına hükmederek, aksi yöndeki ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur⁴⁰. Karar öğretide de çalışmanın varlığının isteğe bağlı sigortalılığın varlık sebebine aykırı olduğu, kanunda zorunlu sigortalılığın bulunmamasının açık düzenleme ile yer verildiği, devletin sosyal güvenliği sağlama yükümlülüğünün yurt

sigortalı olarak tespitine karar vermekten ibarettir". Y21HD, 24.12.2013, E. 2012/17049 K. 2013/24802

³⁶ "Eldeki davada, davacının, 29/06/2012 tarihli ekstresine göre, Kurumca 01/06/1988-05/03/2009 ve 02/01/2012- 29/06/2012 tarihleri arasında Kurumca zorunlu sigortalı sayıldığı anlaşılmakta ise de, 05/03/2009-02/01/2012 tarihleri arasında, davacının neden sigortalı sayılmadığı yeterince araştırılmamış, aynı zamanda davacının bu dönemde 5510 Sayılı Yasanın 4/1-b maddesi anlamında zorunlu sigortalılık şartlarının devam edip etmediği mahkemece araştırılmaksızın ve ihtimale dayanan bilirkişi raporu esas alınmak suretiyle karar verildiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, davacının öncelikle zorunlu sigortalı olmayı gerektirir şekilde kendi nam ve hesabına bağımsız çalışmasının varlığı yönteminde araştırılmalıdır. Zorunlu sigortalı olunamayacağıın anlaşılması durumunda, 5510 sayılı Yasa gereği isteğe bağlı sigortalı olup-olmayacağı üzerinde durulmalıdır. Zorunlu sigortalı olunan dönemlere ilişkin primler dışlandıktan sonraki ilk prim ödemesinin isteğe bağlı sigortalı olma iradesi yerine geçeceği esas alınmalı; belirtilen dönemde 05.03.2009 tarihinden başlayarak, 02.01.2012 tarihine kadar prim ödemelerinin bulunduğu gözetilmeli; Medeni Kanunun 2. maddesinde belirtilen dürüstlük kuralının davalı Kurum aleyhine uygulanamayacağı gözetilmeli; Yine, arada 12 aydan fazla süre prim ödemesinin bulunmadığı hususu değerlendirilip, isteğe bağlı sigortalı olma iradesinin 12 ayı aşan prim ödenmeyen sürede kesintiye uğrayıp-uğramayacağı değerlendirilip sonucuna göre karar verilmesi gerekirken; bu yönde eksik araştırma ve yanlışlı değerlendirme sonucunda, yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir" Y10HD 17.02.2014 E. 2013/19631 K. 2014/2901.

³⁷ Güzel ve diğ., 2021:194.

³⁸ Sümer, 2023:70.

³⁹ Sözer, 2023: 22.

⁴⁰ Y21HD, 13.11.2017, E. 2017/9128, K. 2017/3782. Bu karar ve isabetli bulan değerlendirme için bkz. Arıcı, 2019: 532.

dışında zorunlu sigorta kapsamında çalışanlara isteğe bağlı sigorta imkânı tanınması hakkı vermeyeceği gerekçeleriyle isabetli olarak değerlendirilmiştir⁴¹.

2. İstisnalar

İsteğe bağlı sigortalı olmak için aranan zorunlu sigortalı olmama koşulunun bazı istisnaları bulunmaktadır. Bir diğer ifadeyle zorunlu sigortalılığı devam eden bazı kişilerin aynı anda isteğe bağlı sigortalı olmalarına da imkân tanınmıştır. Söz konusu istisnaların temel amacı zorunlu sigortalı olmalarına rağmen uzun vadeli sigorta kollarından yararlanamayan veya tüm sigorta kollarına tabi olmakla birlikte prim ödeme gün sayıları 30 günün altında olan sigortalıların bu nedenle doğacak mağduriyetlerin önlenmesi ve eksikliklerin isteğe bağlı sigorta yoluyla tamamlanması olduğu ifade edilebilir. Söz konusu istisnalar aşağıdaki şekildedir:

a) Kısmi Süreli Çalışanlar

5510 sayılı Kanun, kural olarak zorunlu sigortalıları isteğe bağlı sigorta kapsamı dışında bıraksa da, istisnai olarak kısmi süreli çalışanlar ve bu kapsamda sigortalı olanlara isteğe bağlı sigortalı olabilme hakkı tanınmıştır. 506 sayılı Kanunda yer almayan ve özellikle kısmi süreli çalışanların çok geç emekli oldukları yönündeki eleştiriler nedeniyle getirilen⁴² bu hükme göre “*sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde otuz günden az çalışanlar ya da tam gün çalışmayanlar*” isteğe bağlı sigorta hükümlerinden yararlanabilirler⁴³. Böylece kısmi süreli çalışan sigortalılar zorunlu sigortalarındaki aradaki farkı isteğe bağlı olarak kapatarak tamamlama hakkına sahip olmaktadır⁴⁴. Bu kapsamda örneğin haftada iki gün çalıştığı için ayda 8 gün prim ödemesi yapılan bir sigortalı, eksik 22 güne ait primi isteğe bağlı ödemek suretiyle prim ödeme gün sayısındaki eksiklikleri giderebilecektir.

5510 sayılı Kanun’un 80. maddesinin h bendine göre sigortalıların günlük kazançlarının hesabında esas tutulan gün sayıları, aynı zamanda, bunların prim ödeme gün sayılarını gösterir. Ancak, işveren ve sigortalı arasında kısmî süreli hizmet akdinin yazılı olarak yapılmış olması kaydıyla, ay içeri-

⁴¹ Arıcı, 2019: 533.

⁴² Akın, 2006: 41. Güzel ve diğ., 2021: 194, 195. Canıklıoğlu, 2016: 68 vd.

⁴³ Kurumun 2013/11 sayılı Genelgesinde de “Zorunlu sigortalı olmamak veya Kanunun 4’üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında ay içinde 30 günden az çalışmak İsteğe bağlı sigortaya müracaat edenlerin, sigortalılıklarının başlayacağı tarihte Kanunun 4’üncü maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri ile 506 sayılı Kanunun geçici 20 inci maddesine tabi sandıklarda sigortalı olarak çalışmamaları gerekmektedir. Kanunun 4’üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı olarak çalışanlardan ay içinde 30 günden az çalışan ya da tam gün çalışmaması nedeniyle ay içindeki gün sayısı 30 günden az olan sigortalılar isteğe bağlı sigortaya prim ödeyerek noksan sürelerini 30 güne tamamlayabilirler” hükmüne yer verilmiştir.

⁴⁴ Akın, 2006: 175.

sinde günün bazı saatlerinde çalışan ve çalıştığı saat karşılığında ücret alan sigortalının ay içindeki prim ödeme gün sayısı, ay içindeki toplam çalışma saati süresinin 4857 sayılı İş Kanunu'na göre belirlenen haftalık çalışma süresine göre hesaplanan günlük çalışma saatine bölünmesi suretiyle bulunur. Bu şekildeki hesaplamada gün kesirleri bir gün kabul edilir.

b) Yurt Dışındaki Türk işçileri

Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelere çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçilerinin 5510 sayılı Kanunun 5/g maddesi kapsamında kısmen sigortalı olduğu ve bu işçilerin uzun vadeli sigorta kollarından Türkiye'de ikamet koşulu aranmaksızın isteğe bağlı sigortalı olabilecekleri hususu yukarıda incelenmiştir. Söz konusu işçiler bakımından aynı zamanda zorunlu sigortalı olmamak koşulu konusunda da istisna tanınmıştır. Nitekim söz konusu işçiler iş sözleşmesi kapsamında çalışmakta olup, 5510 sayılı Kanunun 4. maddesinin a bendi kapsamında sigortalı olup, kısa vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortası bakımından zorunlu sigortalı olan kişilerdir.

c) Diğer

5510 sayılı Kanunun 5. maddesinin g bendi kapsamında sigortalı olan Türk işçilerin yanı sıra aynı maddenin farklı bentleri gereğince kısa vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortası kapsamında kabul edilmiş bazı kısmi sigortalılar da uzun vadeli sigorta kolları bakımından isteğe bağlı sigortalı olma hakkına sahiptir. Nitekim Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 93. maddesinin ikinci fıkrasında 5510 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının a, b ve e bentleri kapsamında sigortalı sayılan kimselerin isteğe bağlı sigortalı olabileceğini belirtmiştir. Söz konusu kişiler hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklular (md. 5/1, a), 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrenciler, meslekî ve teknik ortaöğretim ile yükseköğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrenciler, mesleki ve teknik ortaöğretim sırasında tamamlayıcı eğitim ya da alan eğitimi gören öğrenciler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen projelerde görevli bursiyerler ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 46 ncı maddesine tabi olarak kısmi zamanlı çalıştırılan öğrencilerden aylık prime esas kazanç tutarı, 82 nci maddeye göre belirlenen günlük prime esas kazanç alt sınırının otuz katından fazla olmayanlar (md. 5/1, b) ve Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimlerine katılan kursiyerlerdir (md.5/1, e).

Öte yandan 5510 sayılı Kanunun Ek 6. maddesinde "Ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerleri ile 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştı-

rilan ve çalıştıkları kişi yanında ay içerisinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olan kişilerin sigortalılıkları, bu madde kapsamında kendileri tarafından 30 gün üzerinden prim ödemeleri suretiyle sağlanır” şeklindeki düzenlemeyle özel bir isteğe bağlı sigorta düzenlemesi yapılmış, zaten isteğe bağlı sigortalı olma hakkına sahip olan bu kişilerin 30 günlük primin tamamını kendileri ödeyerek işçi statüsünde çalışacakları kabul edilmiştir⁴⁵.

5510 sayılı Kanunun Ek 9. maddesi ile Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 2. maddesinde ev hizmetlerinde çalışanlar için özel bir düzenleme öngörülerek ev hizmetlerinde bir veya birden fazla gerçek kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında ay içinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 gün ve daha fazla olan sigortalılar ile konut kapıcılığı işyerlerinde çalıştırılan sigortalılar hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılara ilişkin hükümler uygulanacağı; ev hizmetlerinde bir veya birden fazla gerçek kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında ay içinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olanlar için ise, çalıştırıldıkları süreyle orantılı olarak çalıştıranlarca 82. maddeye göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırının %2'si oranında iş kazası ve meslek hastalığı sigortası primi ödeneceği ifade edilmiştir. Söz konusu fıkra kapsamına girenlere, adlarına ödenen priminin ait olduğu ayı takip eden ayın sonuna kadar aynı kazancın otuz katının %32,5 oranında prim ödeyerek isteğe bağlı sigortalı olma hakkı tanınmıştır.

İsteğe bağlı sigortalılıkla ilgili özel düzenlemeye konu olan bir diğer grup gelir vergisinden muaf kadınlardır. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği (Geçici md. 25) ve İsteğe Bağlı Sigorta İşlemleri Hakkındaki Tebliğ (md. 12) uyarınca 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinde belirtilen işleri hizmet akdiyle herhangi bir işverene tabi olmaksızın sürekli ve kazanç getirici nitelikte yaptıkları ve 1/10/2008 tarihinden sonra da yapmaya devam ettikleri tespit edilen kadınlardan, isteğe bağlı sigortalı olanlar, 2008 yılı için 82 nci maddeye göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırının onbeş katı üzerinden, takip eden her yıl için bir puan arttırılmak suretiyle otuz katını geçmemek üzere malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile genel sağlık sigortası primi öderler.

C) Aylık bağlanmamış olma koşulu

İsteğe bağlı sigortalı olabilmek için ayrıca sosyal güvenlik kurumlarından kendi sigortalılığı sebebi ile aylık bağlanmamış olması gerekir (5510 sK md.50/b). Kanunda yer alan söz konusu koşul isabetli olup, hâlihazırda uzun vadeli sigorta kollarının sağladığı yardımlardan yararlanan kişinin isteğe

⁴⁵ Sözer, 2023: 19. 51.

bağlı sigortalı olmasında hukuki yarar olmadığı gerekçesinde dayandırılabilir⁴⁶.

Kendi sigortalılığından dolayı aylık bağlanmamış koşuluna ilişkin olarak üzerinde durulması gereken önem bir husus, kendisine iş kazası ve meslek hastalığı sigorta kolundan gelir bağlanmış olan kişilerin isteğe bağlı sigortalı olmasının mümkün olup olmayacağıdır. Öğretide, kanunda açıkça aylıktan söz edildiği, ayrıca örneğin kısmi sürekli iş göremezlik ödeneği alan kişilerin iyileşmesi durumunda gelirin kesilmesi ihtimali olduğu gerekçesiyle Kurum tarafından kendisine gelir bağlanmış kişilerin isteğe bağlı sigortalı olabileceğini isabetli olarak savunmaktadır⁴⁷.

Diğer taraftan belirtmek gerekir ki, kişi kendi çalışmasından dolayı aylık almakla birlikte, ölüm aylığı ya da ölüm geliri almaktaysa, isteğe bağlı sigortalılık söz konusu olabilir⁴⁸. Ayrıca toptan ödeme almış olmanın da isteğe bağlı sigortalılığa engel teşkil etmeyeceği ifade edilebilir⁴⁹. Benzer şekilde 5510 sayılı Kanuna dışında özel kanunlara dayalı olarak bağlanan aylıklar da isteğe bağlı sigortalılığa engel değildir⁵⁰.

Başka bir ülke mevzuatına göre aylık alanların isteğe bağlı sigortalı olup olmayacağı konusunda ise kanunda açık hüküm bulunmamakta olup, öğretide bizim de katıldığımız görüşe göre başka ülkede aylık alanların isteğe bağlı sigortalı olmasının mümkün olmadığı yönündedir⁵¹. Nitekim tüm bu hususlarla ilgili Kurum uygulaması da aynı yönde olup, 2013/11 sayılı Genelgede “506, 1479, 2925, 2926, 5434 ve 5510 sayılı Kanunlar gereğince malullük, yaşlılık aylığı almayanlar, sürekli iş göremezlik geliri alanlar ile ölen sigortalıdan dolayı ölüm geliri/aylığı alanlar ile başka ülke mevzuatına göre sigortalı olmayan veya aylık bağlanmamış olanlar, diğer koşulları taşımaları halinde isteğe bağlı sigortalı olabilirler” düzenlemesine yer verilmiştir.

D) 18 yaşını doldurmuş olma koşulu

5510 sayılı Kanunda, yine 506 sayılı Kanunda mevcut olmayan bir hükme yer verilmiş ve isteğe bağlı sigortalı olabilmek için 18 yaşın doldurulmuş olmasını zorunlu kılınmıştır (5510 sK.md.50/c). Belirtmek gerekir ki, kanunda özel olarak yaş koşulu öngörüldüğünden evlenme ya da mahkeme kararıyla erken ergin olan kişilerin isteğe bağlı sigortalı olması söz konusu değildir⁵².

⁴⁶ Başkan, 2018:136. Sözer, 2023: 23.

⁴⁷ Tuncay ve diğ., 2023: 349. Balcı, 2009:250. Sözer, 2023: 23. Güzel ve diğ., 2021: 195. Savaş Kutsal, 2016: 122.

⁴⁸ Tuncay ve diğ., 2023: 349. Balcı, 2009:250. Sözer, 2023: 23. Sümer, 2023:71. Güzel ve diğ., 2021: 195. Savaş Kutsal, 2016: 122.

⁴⁹ Belverenli, 2016: 111.

⁵⁰ Belverenli, 2016: 111.

⁵¹ Savaş Kutsal, 2016: 122, 123.

⁵² Güzel ve diğ., 2021:196. Tuncay ve diğ., 2023: 348. Başkan, 2018:134 Sümer, 2023:71.

Yaş sınırlamasına ilişkin uygulama bakımından Kurum 2013/11 sayılı Genelgesinde isteğe bağlı sigortalılık için Kuruma başvuru tarihinde 18 yaşın doldurulmuş olması gerektiği, 18 yaşın tespitinin isteğe bağlı sigortalılık müracaat tarihinden doğum tarihinin çıkartılması suretiyle belirleneceği, örnek olarak 1/2/1991 tarihinde doğan sigortalının, Kurum kayıtlarına 1/2/2009 tarihinde intikal eden dilekçesi ile isteğe bağlı sigortalı olmak için başvurduğunda bu sigortalının isteğe bağlı sigortalılık müracaat tarihindeki yaşı $1/2/2009 - 1/2/1991 = 18$ yaş olduğundan isteğe bağlı sigortalı olabileceği ifade edilmiştir.

E) Talep Koşulu

İsteğe bağlı sigortalı olabilmek için Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği Ek 8'de bulunan isteğe bağlı sigortalılık giriş bildirgesiyle başvurmak zorunludur (5510 sK. md.50/d). Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 92. maddesine göre, başvurunun yapılacağı yer başvuru sahibinin ikametgahını görev bölgesi içine alan Kurum ünitesi olup, İsteğe Bağlı Sigorta Tebliğinin 5. Maddesinde söz konusu ünite sosyal güvenlik il müdürlükleri/sosyal güvenlik merkezleri olarak açıklanmıştır. Yine Kanunun 5 inci maddesinin (g) bendine tabi sigortalıların, bir başka ifade ile ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmayan ülkelere çalışmak üzere gönderilen Türk işçilerinin isteğe bağlı sigortaya müracaatları işyerinin bulunduğu sosyal güvenlik il müdürlükleri/sosyal güvenlik merkezlerine yapılır. 5434 sayılı Kanunun mülga 12 nci maddesi gereğince isteğe bağlı iştirakçilik için gerekli şartları taşımalarına rağmen, 5510 sayılı Kanun kapsamında isteğe bağlı sigortalı olmak isteyenler başvurularını sosyal güvenlik il müdürlükleri/sosyal güvenlik merkezlerine yapacaklardır. Ay içerisinde 30 günden az çalışan ya da tam gün çalışmayan sigortalılardan isteğe bağlı sigorta giriş bildirgesi ya da talep dilekçesi ekinde ay içinde zorunlu sigortaya tabi çalışılan gün sayısının beyan edilmesi, isteğe bağlı sigortaya müracaat eden yabancı ülke vatandaşlarından ise Türkiye'de kaldıkları sürenin belgelendirilmesi istenir. Türkiye'de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerde bulunan Türk vatandaşlarından isteğe bağlı sigortalılık talebinde bulunanların bu durumlarının belgelendirilmesi amacıyla pasaport suretinin ibrazı istenir. İsteğe bağlı sigortalılığı devam edenlerden ise Kurumca belirlenecek sürelerde söz konusu ülkelerde bulduklarının belgelendirilmeleri istenir. 5510 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin (g) fıkrası gereği ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurtdışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçilerinin isteğe bağlı sigortalılık işlemleri sigortalı adına işverenler tarafından yapılabilir (Tebliğ md. 5).

Kurumun 2013/11 sayılı Genelgesinde ise isteğe bağlı sigortalılık başvurusu ile ilgili daha ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiş olup, buna göre ilk defa isteğe bağlı sigortalı olmak isteyenlerin e-devlet üzerinden veya "İsteğe Bağlı Sigorta Giriş Bildirgesi" ile Kuruma başvurmaları gerekmektedir. Tekrar isteğe bağlı sigortalı olmak isteyenlerin ise talep dilekçesi ile müracaatları

yeterli olacaktır. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 124. maddesi gereğince adi posta veya Kuruma doğrudan yapılan başvuru ve bildirimlerde, başvuru veya bildirim Kurumun gelen evrak kayıtlarına intikal tarihi; taahhütlü, iadeli taahhütlü, acele posta servisi, PTT Alo Post veya PTT Kargo ile yapılan başvuru ve bildirimlerde ise başvuru veya bildirim postaya veya kargoya verildiği tarih; başvuru veya bildirim tarihi olarak kabul edilecektir. 5434 sayılı Kanunun mülga 12. maddesi uyarınca isteğe bağlı işbirlikçi başvuruları Emeklilik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kamu Görevlileri Tescil ve Hizmet Daire Başkanlığına yapılacaktır. Kanunun 5 inci maddenin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri bu kapsamdaki sigortalılıkları devam ettiği sürece isteğe bağlı sigortalı olabileceklerinden, bu sigortalıların takibinin doğru bir şekilde yapılabilmesini teminen sigortalı dosyaları önceden olduğu gibi sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerde iş üstlenen işverenin işyeri sicil dosyasının işlem gördüğü SGİM/SGM'de bulunacaktır. Türkiye'de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerde bulunan Türk vatandaşları isteğe bağlı sigortaya müracaatlarını e-devlet uygulaması üzerinden veya "İsteğe Bağlı Sigorta Giriş Bildirgesi" ile yapacaklardır. Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinde bulunanlardan isteğe bağlı sigortalı olmak isteyenlerin talepleri mahkemece tayin edilecek vasileri tarafından yapılacaktır. İlk defa isteğe bağlı sigortalı olmak isteyenler için sicil dosyası açılarak bu dosyalara, tekrar isteğe bağlı sigortalı olmak isteyenlerin talep dilekçeleri ise önceden açılmış olan sicil dosyalarında muhafaza edilecektir. Ay içerisinde 30 günden az çalışan ya da tam gün çalışmayan sigortalılardan isteğe bağlı sigortalı olmak isteyenlerin ay içerisinde zorunlu sigortalı olacağı gün sayısını beyan etmeleri zorunludur. Ancak, ay içindeki zorunlu çalışma gün sayısının değişmesi halinde yeniden beyan alınmayacak, Kuruma bildirilen gün sayısı dikkate alınarak 30 güne tamamlanacak şekilde işlem yapılacaktır. İsteğe bağlı sigortalı olmak için talepte bulunan yabancı uyruklulardan Türkiye'de yerleşik olma halinin belgelendirilmesi istenir.

İsteğe bağlı sigortalılık talebi konusunda üzerinde durulması gereken önemli bir husus mevzuata uygun şekilde yazılı olarak yapılmayan başvuruların geçerli olup olmayacağıdır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, öğretide Kurumun sözlü başvuruları değerlendirmek yükümlülüğü bulunmadığı ileri sürülmektedir⁵³. Ancak asıl sorun yazılı başvuru koşulu yerine getirilmemiş olmasına rağmen isteğe bağlı sigorta primlerinin ödenmiş olması halinde sigortalılık geçersiz sayılıp sayılmayacağına ilişkindir. Yargıtay'a göre yazılı başvuru koşulunun ispat koşulu olarak değerlendirilmesi gerekir. Nitekim yüksek mahkemeye göre, isteğe bağlı olarak prim ödenmesi ve bunun Kurum tarafından

⁵³ Centel, s. 43.; Bostancı, 2004: 71.

kabul edilmesi halinde isteğe bağlı sigortalılık kurulmuş olur⁵⁴. Yargıtay'ın söz konusu içtihadı öğretide de isabetli bulunmaktadır⁵⁵. Buna karşılık hem usulüne uygun başvuru yapılmamış hem de prim ödenmemiş ise, sehven yapılan isteğe bağlı sigortalılık tescili iptale konu olabilir ve bu tür bir uyumsuzlukta Yargıtay Kurumun hatayı hemen fark edip konuyla ilgili bildirimini yapması durumunda dürüstlük kuralının uygulama alanı bulmayacağı ve iptal işleminin isabetli olduğunu ifade etmiştir⁵⁶. Diğer taraftan, isteğe bağlı sigorta tescil talebinde bulunan bir kişi için Kurum tarafından tescil işlemi yapılmamış olsa dahi, isteğe bağlı sigortalılık ilişkisi kurulmuş olur ve prim-

⁵⁴ “Dava, 1.7.1988–7.7.2013 tarihleri arasında 2926 Sayılı Kanun kapsamında sigortalı olduğunun ve 7.7.2013 tarihinde yaşlılık aylığına hak kazandığının tespiti istemine ilişkindir. Mahkemece, sigortalılığın varlığını tespit etmeye yönelik infaza elverişli bir tespit hükmü kurulmadığı gibi, tarımsal faaliyetin varlığına yönelik olarak yapılan araştırmanın da yeterli olduğu söylenemez. Mahkemece yapılacak iş sonraki tarihli prim ödemelerinin sigortalılık bahşetmeyeceği hususu hatırdta tutularak, 25.7.2008 tarihi ile 7.7.2013 tarihleri arasında davacının 2926 Sayılı Kanun kapsamında zorunlu sigortalılığı gerektirecek şekilde tarımsal faaliyetinin bulunup bulunmadığı hususunda yeterli araştırmayı yapmak, bu kapsamda davacının 2926 ve 5510 Sayılı Kanun kapsamında, kendi nam ve hesabına tarımsal faaliyetinin varlığı ve ürün satışı veya bu satışlardan yapılan prim tevkifatı (özel şirketçe yapılmış ise Kurum kayıtlarına intikalinin) bulunup bulunmadığı hususları ayrıntılı olarak araştırmak ihtilaf konusu dönemde tarımsal faaliyetin bulunmadığının belirlenmesi halinde, 25.7.2008 tarihinden itibaren yapılan prim ödemelerin, davalı Kurumun kabul ettiği 2926 ve 1479 sigortalılık süreleri için ödenmesi gereken prim borçları dışında kalan kısmının, yazılı talep olmasa bile isteğe bağlı sigortalılık iradesi yerine geçtiği gözetilerek, 5510 Sayılı Kanun'un 50 vd. maddeleri kapsamında ihtilaf konusu dönemde isteğe bağlı sigortalı olarak kabul edilmesi gereken süre belirlenmeli ve bu çerçevede varılacak sonuca göre karar verilmelidir.” Y10HD 30.05.2016 E. 3830 K. 8818. Aynı yönde Y21HD, 21/12/1998, E. 8831 K. 8932. “Dava konusu dönem itibarıyla yürürlükte olan 506 sayılı Kanunun 85 inci maddesinin A/c bendine göre, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı sigortalı olanların isteğe bağlı sigortalılığı sona erer. Aynı Kanunun 85 inci maddesinin A/a bendine göre, isteğe bağlı sigortalılık için dilekçe ile başvuruda bulunmak şarttır. Yazılı başvuruda bulunulmasa da (birikmiş prim borçları dışında) prim ödemek sureciyle isteğe bağlı sigortalılık iradesini ortaya koyan sigortalının dahi bu çerçevede isteğe bağlı sigortalı olarak kabulü mümkündür”. Y10HD 21.01.2008 E.2007/3634 K. 2008/80.

⁵⁵ Tuncay ve diğ., 2023: 349.

⁵⁶ “Somut olayda; davacının başlangıçta isteğe bağlı sigortalılık için usulüne uygun bir başvurusu olmadığı gibi, düzenli prim ödemesi de yoktur. Kurum tarafından cebri icra yoluyla davacının prim tahsili de olmamıştır. Davacının sehven isteğe bağlı sigortalı olarak kaydedilmesinden sonra davacının geriye dönük olarak 17.10.2003 tarihinde toplu olarak ödeme yaptıktan hemen sonra Kurumun hatasını anlayıp davacının isteğe bağlı sigortalılığını iptal ettiği ve davacıya yazı ile durumu bildirdiği görülmüştür. Davacının, usulüne uygun şekilde giriş bildirgesinin olmaması, düzenli prim ödemesi yapmaması, Kurum tarafından cebri icra yolu ile prim tahsil edilmemesi, Kurumun davacının ödemeyi yapmasından hemen sonra hatasını anlayıp, durumu davacıya yazı ile bildirmesi karşısında Türk Medeni Kanununun 2. maddesinin uygulama yeri yoktur. Buna göre davacının 1.9.1990 - 30.9.1996 ve 1.1.1997 - 30.3.2002 tarihleri arasında isteğe bağlı sigortalı olduğunun kabulü şeklindeki mahkeme kararı isabetsiz olmuştur”. Y21HD, 16.04.2013, E. 2012/1481 K. 2013/7628

lerini kanunda belirtilen süre içerisinde ödemiş olmak koşuluyla sigortalılığının geçerli sayılmasını talep edebilir⁵⁷.

ASGP
AKADEMİK SOSYAL GÜVENLİK PLATFORMU

⁵⁷ Balcı, 2009:252.